

Asia: VN/9183/2021

Edustajakannedirektiivin täytäntöönpano

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Elinkeinoelämän keskusliitto (EK) kiittää oikeusministeriötä mahdollisuudesta lausua otsikkoasiasta. EK kiittää ministeriötä myös mahdollisuudesta olla edustettuna mietintöä valmistelleessa työryhmässä.

Direktiivi luonteeltaan osittaisharmonisoiva, jolloin kansallista harkintamarginaalia on implementoinnissa rajatusti, mutta kuitenkin tietyistä lainsäädännön olennaisista yksityiskohdista.

Merkittävin direktiivistä kansalliseen lainsäädäntöön seuraava muutos on viranomaisen lisäksi myös järjestöille annettava mahdollisuus ajaa kielto- ja hyvityskanteita kuluttajaryhmän puolesta. Kuluttajaviranomaisen toimivaltaan perustunut suomalainen järjestelmä on toiminut hyvin sekä kuluttajien että elinkeinonharjoittajien näkökulmasta, eikä järjestelmään kohdistunut puhtaasti kansallisesti tarkasteltuna muutospainetta. Kanneoikeuden laajennusta ei kansallisilla täytäntöönpanotoimilla voida kuitenkaan estää.

SOVELTAMISALA JA LAINSÄÄDÄNNÖN RAKENNE

Ehdotetuilla laeilla on tarkoitus panna täytäntöön Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi kuluttajien yhteisten etujen suojaamiseksi nostettavista edustajakanteista. Mietinnössä direktiivi implementoitaisiin kolmen kansallisen lain kautta. Ratkaisu on nähdäksemme perusteltu.

Mietinnössä sekä kieltokannelain että ryhmäkannelain soveltamisala määräytyy viittauksella edustajakannedirektiivin soveltamisalaan. Kyse on niin sanotusta dynaamisesta viittauksesta direktiivin liitteeseen, jossa puolestaan viitataan tällä hetkellä 66 eri säädökseen.

Edustajakannedirektiivin soveltamisala on siis huomattavan laaja. Direktiivi kattaa perinteisen kuluttajakaupan lisäksi lukuisia muita aloja, kuten tietosuoja-, rahoituspalvelu-, matkustus- ja matkailu-, energia-, televiestintä- ja ympäristöalan. Lähtökohtana on, että liitettä päivitetään lainsäädännön muuttuessa, mikä suoraan laajentaa myös kieltokannelain ja ryhmäkannelain soveltamisalaa. Säädösteknisesti ratkaisu on altis kritiikille, mutta EK:n näkökulmasta käsillä olevassa tilanteessa perusteltu.

EK pitää hyvänä mietinnössä omaksuttua ratkaisua, jossa kieltokanteita ajetaan markkinaoikeudessa ja hyvityskanteita Helsingin käräjäoikeudessa. Ratkaisusta on prosessin aiemmissa vaiheissa esitetty epäilyjä, mutta katsomme mietinnön tapaan sen olevan kanteiden luonteen ja tuomioistuinten roolin näkökulmasta ainoa mahdollinen.

KANTEIDEN RAHOITUS

Mietinnön suurin ongelma liittyy kanteiden rahoitukseen, jossa ei kansallisesti milteään osin käytetä direktiivin sallimaa mahdollisuutta rajoittaa kanteiden tai niitä ajavien kuluttajajärjestöjen ulkopuolista rahoitusta. Edustajakannedirektiivin artikla 10(1) sallii kansallisesti säädettävänä, että hyvityskanteiden osalta kolmansien osapuolien kannerahoitus kielletään. Lisäksi mahdollinen olisi vaihtoehto, jonka mukaan vastike rahoituksesta ei saa määräytyä osuutena mahdollisesta korvaussummasta. Direktiivin reunaehtojen puitteisiin vaikuttaisi asettuvan myös säädösratkaisu, jossa sallittua olisi vain muu kuin ensisijaisesti tai selkeästi taloudellisessa hyötymistarkoituksessa tarjottu rahoitus – esimerkiksi toisen kuluttajajärjestön tai kuluttajansuojan alalla toimivan säätiön rahoitus.

Kolmannen osapuolen tarjoamaa rahoitusta koskevat säännökset muodostavat olennaisen tärkeän perustan kanteiden kohteena olevien elinkeinonharjoittajien oikeussuojalle. Kolmannen osapuolen tarjoamaa rahoitusta koskevilla säännöksillä voidaan varmistaa, ettei edustajakannejärjestelmää käytetä hyötymis- tai vahingoittamistarkoituksiin. Mietinnössä ei ole mukana sellaisia ratkaisuja, joilla vahingollisen riitarahoitusliiketoiminnan riski pystyttäisiin riittävällä tavalla estämään. EK katsoo siksi, että ulkopuolinen rahoitus tulisi tällöin kieltää kokonaan, ja jatkovalmistelussa esitykseen tulisi sisällyttää tätä koskeva kirjaus.

Ulkopuolista rahoitusta koskevan säännöksen tulisi estää sellainen vahingollinen oikeudenkäyntien rahoittamiseen erikoistuneiden tahojen toiminta, jossa nämä erilaisten palkkioiden muodossa hankkivat tuloja rahoittamalla kanteita. Kun säännökset käytännössä sallivat tällaiset toiminnan, riskinä on, että edustajakannejärjestelmästä hyötyvät kanteiden rahoittajat kuluttajien sijaan.

Mietinnössä ehdotetun lähestymistavan riskinä on, että ulkopuolisen rahoituksen salliminen johtaa riitarahoituksen rantautumiseen Suomeen, merkittävästi lisää kanteiden määrää ja suuntaa kanteita rahoittajien rahallisten intressien eikä kuluttajan suurimman oikeusturvatarpeiden mukaisesti. Näin

järjestelmä heikentäisi vastaajien oikeusturvaa kuitenkin johtamatta kuluttajien aseman olennaiseen paranemiseen. Mietintöön sisällytetyt suojakeinot ovat tästä näkökulmasta riittämättömiä.

Kannerahoituksen kieltäminen edellä kuvatulla tavalla ei vaikuttaisi kuluttajajärjestöjen mahdollisuuteen harjoittaa varainhankintaa, joka ei ole suoraan liitännäinen yksittäiseen kanteeseen. Kyse olisi nimenomaan yksittäisen kanteen rahoittamiseen kohdistuvista rajoituksista.

RAHOITTAJIEN OIKEUS VAIKUTTAA KANTEISIIN

Edellä kuvattua riitarahoituksen lisääntymisen ja kuluttajansuojan puutteellisen toteutumisen riskiä lisää se, että mietinnössä ei kielletä rahoittajan mahdollisuutta vaikuttaa kannetta ajavan oikeutetun yksikön käsittelyn puitteissa tekemiin päätöksiin, vaan kiellettyä on ainoastaan epäasiallinen ja kuluttajien yhteisten etujen vastainen vaikuttaminen. Kyse on direktiivin vaatiman minimitason säätämisestä kansallisesti. Ulkopuolisen vaikuttamisen valvonta on kuitenkin jo itsessään haasteellista. Sen valvonta, onko vaikuttaminen ollut epäasiallista tai kuluttajien yhteisten etujen vastaista, on vielä tätäkin hankalampaa.

Korostamme näiltä osin, että EK ei epäile esimerkiksi suomalaisten, toiminnaltaan vakiintuneiden kuluttajajärjestöjen toimivan kuluttajien yhteisten etujen vastaisesti myöskään tulevaisuudessa, kun nämä järjestöt mahdollisesti toimivat oikeutettuina yksikköinä. Kuitenkin uudessa järjestelmässä oikeutetuksi yksiköksi on mahdollista hakeutua verraten kevyen hakemusprosessin kautta, eivätkä järjestelmän kaikki käyttöalat ole ennakkoon tunnistettavissa. Tätä korostaa osaltaan järjestelmän rajat ylittävä luonne. Siksi tärkeää on, että väärinkäytön mahdollisuuksia tilkitään kattavasti jo ennakkoon.

EK katsoo, että edellä mainituilla perusteilla rahoittajan vaikuttaminen olisi kiellettävä kokonaan, jos kolmansien osapuolten rahoitus ylipäättään sallitaan.

NEUVOTTELUVELVOLLISUUS

Direktiivi tarjoaa mahdollisuuden säätää oikeutetuille yksiköille velvollisuuden neuvotella elinkeinonharjoittajan kanssa ennen kieltokanteen nostamista sekä neuvotteluelvoitteen asettamisen prosessinedellytykseksi. Mietintö esittää neuvotteluelvollisuutta vain viranomaisille, mutta vastaavaa velvoitetta ei olisi, jos kannetta ajavana oikeutettu yksikkönä toimisi järjestö.

Mietinnössä ratkaisua on perusteltu muun muassa sillä, että neuvotteluvollisuuden asettaminen oikeutettuna yksikkönä toimivalle järjestölle saattaisi vaikeuttaa edustajakannejärjestelmän käyttämistä esimerkiksi hidastamalla edustajakanteen vireillepanoa elinkeinonharjoittajan välitellessä yhteydenottoa. EK katsoo perusteluiden ontuvan, sillä direktiivin neuvotteluvolvoite on ajalliselta kestoaltaan hyvin rajattu, eikä elinkeinonharjoittajalla ole mahdollisuutta välttyä kanteen nostamiselta tai edes olennaisesti hidastaa sitä yhteydenottoa välttelemällä.

Neuvotteluvolvoitteen asettaminen olisi omiaan vähentämään riskiä turhista prosesseista, kun vireillepano edellyttäisi sitä, että elinkeinonharjoittajalle annetaan mahdollisuus neuvotteluiden myötä virheellisen menettelyn korjaamiseen. Tältä osin mietintö pikemminkin kannustaa raskaaseen tuomioistuinprosessiin sen sijaan, että elinkeinonharjoittajille annettaisiin mahdollisuus korjata toimintaansa vapaaehtoisesti tuomioistuinprosessin ulkopuolella.

Pidämme neuvotteluvolvoitteen rajaamista elinkeinonharjoittajan oikeusturvan kannalta ongelmallisena. Lisäksi ei ole myöskään vastaajan oikeusturvan näkökulmasta perusteltua, että säännökset vaihtelisivat sen mukaan, toimiiko edustajakannetta ajavana oikeutettuna yksikkönä viranomainen vai järjestö.

EK katsoo, että neuvotteluvollisuus tulisi säätä yhtäläiseksi siitä riippumatta, toimiiko kanneoikeutettuna yksikkönä viranomainen tai järjestö.

OIKEUTETTUIJEN YKSIKÖIDEN KRITERIT JA VALVONTA

EK pitää perusteltuna, että oikeutetuille yksiköille asetettujen kriteerit ovat kansallisten edustajakanteiden ja rajat ylittävien edustajakanteiden osalta yhtäläiset.

EK katsoo, että jatkovalmistelussa tulisi kiinnittää mietinnössä tehtyä laajempaa huomiota oikeutettujen yksiköiden valvontaan. Perusteltua olisi mm. oikeutettujen yksiköiden oma-aloitteisen valvonnan, kansainvälisen yhteistyön toteutuksen sekä näihin suunnattavien resurssien selkeyttäminen. Koska oikeutettujen yksiköiden asemaan liittyy tosiasiallinen mahdollisuus toimia kuluttajaryhmän edustajana neuvotteluissa elinkeinonharjoittajan kanssa jo ennen kanteen nostamista tai kokonaan tuomioistuinprosessien ulkopuolella, ei yksiköiden valvontaa voida jättää ainoastaan tuomioistuinprosessissa tapahtuvan prosessinedellytysten tutkimisen varaan. Lisäksi huomioon on otettava edustajakannedirektiivin 4 artiklassa oikeutettujen yksiköiden valvonnalle asettamat vaatimukset.

Kunnioittavasti

Elinkeinoelämän keskusliitto EK

Tommi Toivola

Johtaja

Mäki-Lohiluoma Juho
Elinkeinoelämän keskusliitto EK